

ПРАВО. ДЕРЖАВА. ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО

УДК 347.78.045

А.В. ОРЛОВА, студент, НТУ «ХП»;

Л.В. ПЕРЕВАЛОВА, канд. філос. наук, проф., НТУ «ХП»

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКОГО ПРАВА В УКРАЇНІ

У даній роботі розглянуто проблеми, пов'язані з захистом авторського права в Україні. Виділені основні проблемні аспекти даного питання та проаналізовані основні причини їх виникнення. Запропоновано певний комплекс дій, спрямованих на вирішення проблеми захисту авторського права в Україні. Показано, що підвищення рівня судової та виконавчої влади, правової культури та свідомості громадян буде сприяти зменшенню правопорушень у сфері використання об'єктів авторського права.

Ключові слова: авторське право, комп'ютерні програми, правопорушення, плагіат, піратство, авторська винагорода, організація колективного управління.

Вступ. В умовах ринкової економіки важливого значення набувають об'єкти інтелектуальної власності і, перш за все, об'єкти авторського права та суміжних прав. Це пов'язано з тим, що ринкова економіка надає людині широкі можливості для розвитку творчої діяльності. Твори науки, літератури та мистецтва, комп'ютерні програми, новітні технології та інші об'єкти стали вигідним товаром. Наслідком стало зростання правопорушень у цій сфері.

У травні 2013 року Україна здобула невтішний статус пірата №1 у світі. Україна – єдина країна у світі, яка отримала такий статус за останні 11 років. Торговий представник США (*USTR*) визначив Україну як пріоритетну зарубіжну країну через чисельні правопорушення в сфері інтелектуальної власності. Присвоєння статусу пірата запускає процес перегляду адекватності доступу країни до режиму генералізованої системи преференцій (безмитне ввезення певних товарів), а також додаткових економічних санкцій. Офіційний переклад обґрунтування рішення щодо включення нашої країни

© А.В. Орлова, Л.В. Перевалова, 2014

до *Priority Watch List* (Звіт 301 – спеціальний документ, який випускає Торгове представництво США, де називаються країни, що не забезпечують ефективний захист інтелектуальної власності) стверджує, що погіршення ситуації з належним захистом авторського права та суміжних прав в Україні сталося насамперед внаслідок непрозорої діяльності організацій колективного управління зі збору винагороди (роялті), засилля інтернет-піратства та використання неліцензійного програмного забезпечення [1].

Актуальність даної теми обумовлена тим, що охорона та захист авторських прав є тим фактором, який визначає рівень цивілізованості держави. Належне забезпечення правового захисту об'єктів авторських та суміжних прав дозволяє успішно співпрацювати з розвинутими країнами світу в політичній, економічній та культурній сферах суспільного життя. Проблеми захисту авторських та суміжних прав присвячені науковій праці багатьох вчених: О. Підпригора, О. Святоцький, А. Бойченко, Ю. Шемшученко, Ю. Бошицький, О. Мельник, Т. Рудник, О. Штефан та інших. Однак постійний розвиток науки, техніки, культури призводить до появи нових об'єктів інтелектуальної власності, виявляє нові проблеми та прогалини, що ставить перед науковцями нові завдання по подальшому дослідженню цієї проблематики.

Метою даної статті є виявлення існуючих проблем у системі забезпечення належного захисту авторського права в Україні та пошук шляхів їх подолання.

Результати дослідження. За роки незалежності в Україні було прийнято низку законодавчих актів, присвячених авторському праву. Основний закон держави – Конституція України, проголосила свободу літературної, художньої, наукової творчості, встановила, що кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності.

Основним спеціальним законом у цій сфері є Закон України «Про авторське право і суміжні права». Також питання охорони авторського права врегульовані статтями Книги IV Цивільного кодексу України. Загальні засади захисту права інтелектуальної власності передбачені ч. 3 ст. 418 цього Кодексу, яка визначає, що таке право є непорушним. Кожна особа може звернутися до суду за захистом свого права інтелектуальної власності. Закон України «Про основи національної безпеки» визначає, що захист права інтелектуальної власності є одним із основних напрямів державної політики з питань національної безпеки України.

Але незважаючи на це, система захисту авторських прав є досі неефективною і вимагає свого подальшого вдосконалення.

Серед існуючих проблем слід виділити невизначеність багатьох ключових понять у законах або недостатнє їх відпрацювання. Наприклад, одним з питань сьогодні лишається: «Що можна вважати твором науки?», адже діюче законодавство не дає чіткого визначення даного поняття. Міститься пе-

вна проблематика, щодо відмежування творів науки від усіх інших.

Відсутнє законодавче визначення понять, що стосуються глобальної мережі Інтернет. Існують випадки дублювання понять у Законі України «Про авторське право і суміжні права» та ЦК України, нерідко з використанням зовсім інших формулювань.

Одним зі спірних питань є невизначеність об'єктів авторських прав. У науці та практиці не припиняються дискусії з приводу того, до якого інституту інтелектуальної власності відносяться комп'ютерні програми: авторське право або патентне?

Відповідно до діючого законодавства комп'ютерні програми охороняються авторським правом як літературні твори. Це означає, що охороняється код комп'ютерної програми. Така охорона є досить не надійною, так як існує можливість обійти права автора за допомогою видозміни коду або перепису ідеї комп'ютерної програми на іншій мові програмування [2].

Правилами складання і подання заявки на винахід і на корисну модель, що затверджені Наказом МОН № 22 від 22.01.2001 – комп'ютерні програми виключені з патентної охорони в Україні, але існує можливість отримання патентної охорони, якщо технічні рішення, спрямовані на досягнення певного результату, були вирішені з використанням комп'ютерних програм. Авторський захист має певні недоліки перед патентною охороною, а саме: при виникненні авторських прав відсутній контроль новизни, що може привести до оспорування авторських прав, в той час як при патентуванні обов'язково перевіряється новизна; авторське право захищає тільки код, а патентний захист передбачає захист технічного рішення без прив'язки до коду.

Таким чином вибір варіанта захисту залежить як від програми, її функціонального призначення, так і від планів на її подальше використання. Саме тому деякі розробники комп'ютерних програм вибирають так званий «подвійний» захист: захист і технічного рішення, і самого коду [2].

Наступною проблемою є постійне зростання правопорушень у цій сфері. Найбільш небезпечними видами злочинів визнано піратство щодо комп'ютерних програм, аудіовізуальних творів, баз даних, книг. Так, згідно з проведеним дослідженням компанією IDC, рівень піратства в Україні складає 84 %, що є одним із найвищих у Європі. Згідно з даними міжнародної асоціації Business Software Alliance ця цифра досягає 91 %. У той же час середній світовий показник піратства складає 34 %. Втрати національної економіки від комп'ютерного піратства складають більше ніж 400 млн. доларів на рік [3].

Відсутність належної законодавчої бази обумовила поширення плагіату, судові справи щодо якого надзвичайно складні, оскільки довести сам факт плагіату непросто. Поширення набули факти незаконного розповсюдження творів у мережі Internet, їх публічне сповіщення у громад-

ських місцях, наукового плагіату, що призводить до появи так званих «фахівців», досягнення яких викликають великий сумнів. Українські науковці висловлюють занепокоєність розповсюдженням плагіату в усіх сферах суспільного життя.

Ці та інші фактори вимагають пошуку засобів ефективного захисту авторського права. Самим підвищенням рівня кримінальної відповідальності проблему не вирішити. Необхідно комплексно підходити до цього, зокрема, вирішити проблему, пов'язану з розглядом справ у суді. Частіше всього суди допускають помилки при розгляді справ, пов'язаних з порушенням авторських прав, у зв'язку неправильним застосуванням законодавства, у деяких суддів відсутні спеціальні знання з права інтелектуальної власності.

Ще однією проблемою у сфері захисту авторських прав, яка потребує свого вирішення, є проблема виплати авторської винагороди. Закон не передбачає здійснення контролю за діяльністю організацій колективного управління, які повинні бути ланкою між користувачами та авторами. Дана некомерційна організація повинна надавати правовласникам послуги зі збирання та розподілу винагороди, що належить їм за використання або відтворення відповідних об'єктів авторського права.

Авторське право в Україні захищається цивільно-правовими, адміністративними і кримінально-правовими засобами. Від того наскільки цей захист буде дієвим, залежить дотримання в нашій державі конституційних прав громадян у сфері інтелектуальної власності, їх правовий захист, виконання міжнародних зобов'язань України перед світовою спільнотою. На думку вчених, необхідно провести кодифікацію у сфері інтелектуальної власності. Ще в 2004 р. був поданий проект Кодексу України про інтелектуальну власність до Верховної Ради України, але був відхилений через низку недоліків і протиріч.

Висновки. Недосконалість діючого українського законодавства, існуючі протиріччя та недоліки не забезпечують надійного захисту авторських прав в Україні. Необхідно, перш за все, узгодити норми Цивільного кодексу України та спеціального законодавства, визначити понятійний апарат, привести законодавство у відповідність з нормами міжнародного права. Підвищення рівня судової та виконавчої влади, правової культури та свідомості громадян буде сприяти зменшенню правопорушень у сфері використання об'єктів авторського права. Усі ці та інші міри будуть сприяти створенню надійного механізму захисту прав авторів в Україні.

Список літератури: 1. Тиждень, 28 травня 2013. – Режим доступу: <http://tyzden.ua/Society/80660>. 2. *Ортинська М.* Комп'ютерні програми: авторський та патентний захист. – Режим доступу: <http://pravotoday.in.ua/ua/press-centre/publications/pub-491/>. 3. *Блашків О.О.* Проблеми захисту авторського права в Україні. Матеріали регіональної міжвузівської наукової конференції викладачів та студентів «Україна в роки Другої

світової і Великої Вітчизняної війни 1939-1945 рр.». – Донецьк: ДонНТУ, 2010. – 205 с.
Bibliography (transliterated): 1. Tizhden, 28 travnya 2013. – Rezhim dostupu: <http://tyzden.ua/Society/80660>. 2. *Ortinska M.* Komp'yuterni programi: avtorskiy ta patentniy zahist. – Rezhim dostupu: <http://pravotoday.in.ua/ua/press-centre/publications/pub-491/>. 3. *Blashkiv O.O.* Problemi zahistu avtorskogo prava v Ukrayini. Materiali regionalnoyi mizhvuzivskoyi naukovoyi konferentsiyi vikladachiv ta studentiv «Ukrayina v roki Drugoyi svitovoyi i Velikoyi Vitchiznyanoyi viyni 1939-1945 rr.». – Donetsk: DonNTU, 2010. – 205 s.

Надійшла (received) 07.04.2014.

УДК 339.166.5:658.626

В.В. ПОНОМАРЕНКО, студент, НТУ «ХП»;
Л.В. ПЕРЕВАЛОВА, канд. філос. наук, проф., НТУ «ХП»

РОЗРОБКА ЗАХОДІВ ПО ПІДВИЩЕННЮ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБ'ЄКТІВ ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ

У даній роботі розглядаються переваги використання об'єктів промислової власності на підприємстві, а також можливі шляхи вирішення проблеми їх низького використання. Показано, що залучення промислової власності в господарський обіг, а також дотримання принципів організації оцінки та обліку нематеріальних активів надає значний вплив на підвищення стійкості підприємства на ринку, а також сприяє підвищенню ефективності його функціонування.

Ключові слова: промислова власність, об'єкти промислової власності, оцінка вартості прав, організація обліку, бухгалтерський облік.

Вступ. В сучасних умовах бурхливого розвитку інноваційної економіки, безперервного вдосконалення виробництва, постійного оновлення продукції та послуг об'єкти інтелектуальної власності набувають особливого значення, забезпечуючи успіх в конкурентній боротьбі і розширення ринкових ніш в організації.

В інноваційній діяльності промислових підприємств найбільш значущими є об'єкти промислової власності. Промислова власність представляє собою різновид інтелектуальної власності, завдяки якій вдосконалюється сфера виробництва товарів. Найбільш поширеними видами промислової власності є: винаходи, корисні моделі, промислові зразки, ноу-хау, товарні знаки.

Актуальність теми полягає в значимості об'єктів промислової власності для підприємств, що визначається суттєвими вигодами, які вони отримують, якщо створюють або купують об'єкти інтелектуальної власності в процесі інноваційної діяльності. Насамперед, це переваги в конкурен-

© В.В. Пономаренко, Л.В. Перевалова, 2014